

การบริหารจัดการศูนย์พิงพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง ของเทศบาลนครรังสิต

The Management of Khlong sib song Dog Shelter, Rangsit Municipality

ปฐมวุฒิ วงศ์น้อย¹, ภิศักดิ์ กัลยาณมิตร² และ กัมลาศ เยาวะนิจ³

Pathomwuth Wongnoi¹, Pisak Kalyanamitra² and Kamalas Yaowanit³

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี^{1,2,3}

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Pathumthani Province^{1,2,3}

pathomwuth.wong@vru.ac.th¹, Pisak@vru.ac.th², kamalas@vru.ac.th³

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการบริหารจัดการศูนย์พิงพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง ของเทศบาลนครรังสิต (2) ศึกษามาตรการการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดของเทศบาลนครรังสิต และ (3) ศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและเอกชนต่อการจัดการศูนย์พิงพิงฯ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่า การบริหารจัดการศูนย์พิงพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง มีการดำเนินงานที่เป็นระบบมีความเหมาะสมทางกายภาพ ห่วงไกลชุมชน และมีการแบ่งพื้นที่ใช้สอย อย่างชัดเจน ได้แก่ อาคารกักโรค อาคารรักษา และอาคารนวัตกรรมการเลี้ยงดูระยะยาว โดยยึดหลักสวัสดิภาพสัตว์ มีเจ้าหน้าที่ดูแลเพียงพอกายใต้การสนับสนุนงบประมาณจากเทศบาลและการระดมทรัพยากรจากภาคีเครือข่าย ด้านมาตรการจัดการปัญหาเทศบาลนครรังสิตใช้นโยบายแบบบูรณาการ 3 ระยะ ได้แก่ (1) ระยะต้นน้ำ เน้นการณรงค์การเลี้ยงสัตว์อย่างรับผิดชอบ (2) ระยะกลางน้ำ เน้นการควบคุมประชากรสุนัขในชุมชน และ (3) ระยะปลายน้ำ เป็นการคัดกรองสุนัขที่มีพฤติกรรมดุร้ายหรือเจ็บป่วยเข้าสู่ระบบศูนย์พิงพิงฯ ด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยความสำเร็จเกิดจากข้อตกลงความร่วมมือ ระหว่างจังหวัดปทุมธานีและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นข้างเคียง เพื่อบริหารจัดการปัญหาร่วมกันในระดับมหภาค รวมถึงได้รับความร่วมมือจากภาคเอกชนและมูลนิธิในการสนับสนุนเวชภัณฑ์และอาหาร

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, ศูนย์พิงพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง, เทศบาลนครรังสิต, การจัดสวัสดิภาพสัตว์

Abstract

This study aimed to (1) investigate the management of the Khlong Sip Song Stray Dog Shelter under the Rangsit City Municipality, (2) examine the municipality's stray dog management measures, and (3) explore public and private sector participation in the shelter's operations. Utilizing semi-structured interviews, focus group discussions, and participant observation, the findings revealed that the shelter is systematically managed in a physically appropriate location away from residential areas. The facility features distinctly zoned areas—including quarantine, treatment, and innovative long-term care buildings—adhering strictly to animal welfare principles. It maintains adequate staffing supported by municipal funding and resources mobilized from network partners. Regarding management measures, the municipality implements a three-phase integrated policy: upstream (promoting

responsible pet ownership), midstream (controlling community stray populations), and downstream (relocating aggressive or sick dogs to the shelter). Furthermore, successful participation is driven by collaborative agreements between Pathum Thani Province and neighboring local administrative organizations for macro-level management, alongside crucial support from private enterprises and foundations in providing medical supplies and food.

Keywords: Management, Klong sib song Dog Shelter, Rangsit City Municipality, Animal Welfare Management

บทนำ

ศูนย์พิงพิงสุนัขจรจัดมีความสำคัญอย่างยิ่งและถือเป็นกลไกหลักที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำเป็นต้องนำมาใช้เพื่อบริหารจัดการปัญหาสาธารณะในพื้นที่ ศูนย์พิงพิงฯ ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่การ "กักขัง" หรือนำสัตว์ออกจากพื้นที่สาธารณะเท่านั้น แต่ยังมีความสำคัญในฐานะสถานที่สำหรับการควบคุมโรคระบาด การลดจำนวนประชากรด้วยการทำหมัน และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 (ศรีณู ภักดีวงศ์, 2560) การมีศูนย์พิงพิงฯ ที่ได้มาตรฐานจึงเปรียบเสมือนเครื่องมือทางนโยบายที่ช่วยรักษาสมดุลระหว่างสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการอยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ควบคู่ไปกับหลักเมตตาธรรมในการดูแลสัตว์

ความจำเป็นในการจัดตั้งศูนย์พิงพิงสุนัขจรจัดดังกล่าว สืบเนื่องมาจากปัญหาประชากรสุนัขจรจัดที่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มทวีความรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะในเขตชุมชนเมืองที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว สาเหตุหลักมาจากการที่เจ้าของสัตว์เลี้ยงขาดความรับผิดชอบและนำสัตว์เลี้ยงมาปล่อยทิ้งในพื้นที่สาธารณะ ประกอบกับการขยายพันธุ์ตามธรรมชาติอย่างรวดเร็ว (จิรัฐติการ ขุนแขวง, 2557) สถานการณ์นี้ได้สร้างผลกระทบต่อสังคมในหลายมิติ ประการแรกคือ มิติด้านสาธารณสุข สุนัขจรจัดเป็นพาหะสำคัญในการแพร่ระบาดของโรคติดต่อร้ายแรง โดยเฉพาะโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งเป็นภัยคุกคามต่อชีวิตมนุษย์ ประการที่สองคือ มิติด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย สุนัขจรจัดมักก่อเหตุเดือดร้อนรำคาญ เช่น การคุ้ยขยะทำลายทัศนียภาพ การส่งเสียงดังรบกวน การวิ่งตัดหน้ายานพาหนะจนเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน รวมถึงพฤติกรรมก้าวร้าวไล่กัดประชาชนในชุมชน ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้ให้อาหารสัตว์และประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อน (ทยาวิร์ ช่างบรรจง, 2562)

เพื่อรับมือกับผลกระทบดังกล่าว เทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี ในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ จึงได้ดำเนินนโยบายจัดตั้ง "ศูนย์พิงพิงสุนัขจรจัดคลองสิบล่อง" ขึ้น ณ อำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี บนพื้นที่กว่า 49 ไร่ เพื่อบริหารจัดการประชากรสุนัขจรจัดอย่างเป็นระบบ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวได้สร้างประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมทั้งในระดับชุมชนและระดับนโยบาย ในระดับชุมชน ศูนย์ฯ นี้ช่วยลดเหตุร้องเรียนและบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนจากการถูกสุนัขทำร้ายหรือสร้างความรำคาญ ในระดับนโยบาย ศูนย์ฯ คลองสิบล่อง ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ในการเป็นพื้นที่ต้นแบบสำหรับการบูรณาการความร่วมมือ ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน มูลนิธิ และภาคประชาชน ในการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการปัญหาสาธารณะร่วมกันตามแนวทางการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance) (ยศนันท์ ปานาภรณ์, 2562)

อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการศูนย์พิงพิงฯ ที่มีประชากรสุนัขในการดูแลจำนวนมากถึง 778 ตัว (ข้อมูล ณ ปัจจุบัน) ย่อมเผชิญกับความท้าทายรอบด้าน ทั้งการจัดสรรงบประมาณ การบริหารบุคลากร และการประสานเครือข่ายภายนอก ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งมั่นที่จะศึกษาเรื่อง "การบริหารจัดการศูนย์พิงพิงสุนัขจรจัดคลองสิบล่อง ของเทศบาลนครรังสิต" เพื่อวิเคราะห์กระบวนการบริหารจัดการ มาตรการควบคุม และรูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ โดย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อยกระดับการดำเนินงานของศูนย์พึ่งพิงฯ แห่งนี้ และเพื่อเป็นต้นแบบ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งอื่นในการจัดการปัญหาศูนย์พึ่งพิงฯ จัดอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไปอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศูนย์พึ่งพิงฯ ศูนย์พึ่งพิงฯ จัดคลองสิบสอง ของเทศบาลนครรังสิต
2. เพื่อศึกษามาตรการการจัดการปัญหาศูนย์พึ่งพิงฯ จัดคลองสิบสอง ของเทศบาลนครรังสิต
3. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และเอกชนในการมีส่วนร่วมต่อการจัดการศูนย์พึ่งพิงฯ จัดคลองสิบสอง ของเทศบาลนครรังสิต

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้รับแนวความคิดในการวางแผนการจัดการและการดำเนินการของการบริหารจัดการศูนย์พึ่งพิงฯ จัดคลองสิบสอง ของเทศบาลนครรังสิต
2. สามารถนำกระบวนการบริหารจัดการศูนย์พึ่งพิงฯ จัดคลองสิบสอง ของเทศบาลนครรังสิตเป็นต้นแบบ เพื่อบริหารจัดการปัญหาศูนย์พึ่งพิงฯ จัด
3. สามารถนำเสนอความร่วมมือของภาคประชาชน และเอกชนในการมีส่วนร่วมต่อการจัดการศูนย์พึ่งพิงฯ จัดคลองสิบสอง ของเทศบาลนครรังสิต

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบงานวิจัย

การวิจัยนี้ศึกษาการบริหารจัดการศูนย์พึ่งพิงฯ จัดคลองสิบสอง ของเทศบาลนครรังสิต ผู้วิจัยกำหนดระยะดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือน กุมภาพันธ์ 2565 – เดือน ตุลาคม 2566 ซึ่งกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาโดยศึกษาจากเอกสาร ตำรา เอกสาร แนวคิดและทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อออกแบบคำถามการสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group) และการสังเกต (Observation) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ กระบวนการตรวจสอบเครื่องมือ ใช้กระบวนการ Index of Objective Congruence (IOC) ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และนำเสนอเชิงพรรณนา

2. พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

พื้นที่ที่ศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ เทศบาลนครรังสิต และศูนย์พึ่งพิงฯ จัดเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี คลองสิบสอง ตั้งอยู่เลขที่ 34/5 หมู่ 7 ตำบลหนองสามวัง อำเภอนองเสือ

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อเก็บข้อมูลใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ดังนี้

- 3.1 ผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาลนครรังสิต จำนวน 1 คน
- 3.2 เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับศูนย์พึ่งพิงฯ จัดเทศบาลนครรังสิต จำนวน 2 คน
- 3.3 ผู้ดูแลศูนย์พึ่งพิงฯ จัดเทศบาลนครรังสิต ที่ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ฯ เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปี จำนวน

5 คน

3.4 ชาวบ้านในพื้นที่ข้างเคียงศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง จำนวน 5 หลังคาเรือน หลังคาเรือนละ 1 คน (ภายในรัศมี 2 กิโลเมตร จากศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

ศึกษาการบริหารจัดการศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสองของเทศบาลนครรังสิต โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction)

4.1 รวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาที่มาและสภาพโดยทั่วไปของศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง ของเทศบาลนครรังสิต

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยการศึกษาข้อมูลหตุยภูมิจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสองของเทศบาลนครรังสิตที่ได้ดำเนินการมีลักษณะอย่างไร ประกอบด้วยปัจจัยด้านใดบ้าง ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ประสบผลสัมฤทธิ์อย่างไร และอะไรคือปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น รวมทั้งศึกษาแนวคิดและทฤษฎี

4.3 การออกแบบคำถามการวิจัย จากการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้กระบวนการตรวจสอบเครื่องมือ ใช้กระบวนการ Index of Objective Congruence (IOC) ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญโดยแนวทางคำถามแบ่งได้ ดังนี้

4.3.1 ผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาลนครรังสิต และ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดเทศบาลนครรังสิต แนวทางคำถามประกอบด้วย การจัดการปัญหาสุนัขจรจัดของเทศบาลเมืองนครรังสิต การบริหารจัดการศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง ของเทศบาลนครรังสิต เช่น บริบทโดยทั่วไปของของศูนย์พึ่งพิง วิธีการบริการ ปัญหาอุปสรรค ความร่วมมือของภาคประชาชนในเรื่องการบริหารในส่วนต่าง ๆ

4.3.2 ผู้ดูแลศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดเทศบาลนครรังสิต แนวทางคำถามประกอบด้วย การบริหารจัดการศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง ของเทศบาลนครรังสิต เช่น บริบทโดยทั่วไปของของศูนย์พึ่งพิง นโยบาย วิธีการบริการ ปัญหาอุปสรรค

4.3.3 ชาวบ้านในพื้นที่ข้างเคียงศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง แนวทางคำถามประกอบด้วย ปัญหาผลกระทบ จากการจัดตั้งศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง

4.4 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) แบบสนทนากลุ่ม (Focused Group) และแบบสังเกต (Observation) โดยใช้ข้อแนะนำในการปฏิบัติที่ดีสำหรับสถานสงเคราะห์สัตว์ จาก คู่มือแนวทางการบริหารจัดการสถานสงเคราะห์สัตว์ หน้าที่ 32 – 37 เป็นแนวทางการสร้างเครื่องมือ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2562)

ผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง

1.1 ด้านการวางแผนศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง

จากการสัมภาษณ์พบว่า การวางแผนศูนย์ฯ เริ่มด้วยการจัดทำเทศบัญญัติ การเลี้ยงหรือการปล่อยสัตว์ เพื่อจัดตั้งงบประมาณในการดูแล ศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง โดยการดูแลสุนัข การให้อาหาร/น้ำ การทำความสะอาด ให้เป็นไปตามหลักสวัสดิภาพสัตว์ มีสถานที่ที่เหมาะสมในการดูแลสุนัข กำหนดจำนวนสุนัขที่สามารถรับดูแลให้เป็นไปตามความเหมาะสม

- ด้านบุคลากร ได้แก่ จัดการให้มีผู้ปฏิบัติงานที่มีความรู้วิชาชีพเฉพาะด้าน

- ด้านงบประมาณ ได้แก่ การสนับสนุนงบประมาณจากเทศบาลอย่างเพียงพอ อย่างต่อเนื่อง และมี
การร่วมสมทบงบประมาณจากภาคเอกชน/ประชาชน/มูลนิธิฯ (บุคลากร/เวชภัณฑ์/และวิชาการ ฯลฯ)

- ด้านการบริหารจัดการ ปฏิบัติงานภายใต้กฎหมายจัดตั้งให้มีอำนาจหน้าที่ ได้แก่ พระราชบัญญัติ
เทศบาล พ.ศ. 2496

- การจัดโครงสร้าง/แนวทางการปฏิบัติงานให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ

- การแก้ไขปัญหาเหตุเดือดร้อนรำคาญของประชาชน

- การมีส่วนร่วมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนภายในชุมชน

1.2 ด้านการจัดการศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง

จากการสัมภาษณ์ประกอบด้วยด้าน ด้านบุคลากร

1.2.1 ด้านบุคลากร (1) บุคลากรด้านวิชาชีพสัตวแพทย์ (2) เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ได้แก่ งานธุรการ งาน
จัดสวัสดิภาพสัตว์

1.2.2 ด้านงบประมาณ (1) เทศบาลจัดงบประมาณโดยตรง (2) เทศบาลรับสนับสนุนงบประมาณ (เงิน
ยา เวชภัณฑ์ สิ่งของ ฯลฯ)

1.2.3 ด้านอาคาร/สถานที่ (1) อาคารแรกรับก่อนรับเข้า จะมีการดำเนินการ 1.1 สอบสวนโรค 1.2
ตรวจสอบวินิจฉัย 1.3 ฉีดวัคซีน 1.4 รักษาพยาบาลเบื้องต้น 1.5 กักโรค 1.6 จัดทำทะเบียน 1.7 นำเข้าอาคารแรกรับ และ
1.8 จัดสวัสดิภาพระยะสั้น (2) อาคารแยกเฉพาะ ภายหลังจากการอาคารแรกรับครบเวลา 30 วัน 2.1 ฉีดวัคซีน 2.2
รักษาพยาบาลเบื้องต้น 2.3 จัดทำทะเบียน 2.4 ทำหมัน 2.5 นำเข้าอาคารนวัตกรรม 2.6 จัดสวัสดิภาพ ระยะยาว (3)
อาคารนวัตกรรม การดูแลเลี้ยงดูระยะยาว จะมีการดำเนินการ 3.1 ฉีดวัคซีน 3.2 รักษาพยาบาลเบื้องต้น 3.3 จัดทำ
ทะเบียน และ 3.4 จัดสวัสดิภาพตามระเบียบฯ

1.2.4 ด้านการจัดสวัสดิภาพสัตว์ โดยการใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน คือระเบียบ
กระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการจัดสวัสดิภาพสัตว์ของข้อมูลจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2562 (1)
ให้อาหารและน้ำ จำนวนวันละ 2 ครั้ง/วัน (2) ทำความสะอาดอาคาร/กรง จำนวนวันละ 2 ครั้ง/วัน และ (3) รักษา/ฉีด
วัคซีน/ทำหมัน

1.3 การจัดบุคลากรปฏิบัติงานศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง แบ่งเป็น 3 กลุ่มประกอบด้วย

1.3.1 บุคลากรด้านสัตวแพทย์ ประกอบด้วย นายสัตวแพทย์ จำนวน 1 คน และสัตวแพทย์ จำนวน 1
คน โดยมีภารกิจ คือ (1) สอบสวน/วินิจฉัยโรค (2) รักษาพยาบาล/รักษาโรค (3) ฉีดวัคซีน (4) กำจัดปรสิตภายในภายนอก
(5) ควบคุมจำนวน (ทำหมัน) (6) จัดเก็บข้อมูล ทุกวันทุกสัปดาห์ (7) บันทึก/รายงานการปฏิบัติงานให้ผู้บริหารทราบ เดือน
ละ 1 ครั้ง และ (8) การรับอุปการะสุนัขภายในศูนย์พึ่งพิงฯ

1.3.2 บุคลากรดูแลจัดสวัสดิภาพสัตว์/ประสานงาน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์พึ่งพิงสุนัขจร
จัดคลองสิบสอง จำนวน 7 คน และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานประสานงานศูนย์พึ่งพิงฯ จำนวน 3 คน โดยมีภารกิจ คือ (1) ดูแล
เลี้ยงดูสุนัขภายในศูนย์พึ่งพิงฯ (2) ล้างทำความสะอาดอาคาร/กรง (3) ดูแลความเรียบร้อยสุนัข/อาคาร (4) ตรวจสอบ
สุขภาพสุนัขภายในศูนย์ฯ (5) รายงานผลการปฏิบัติงานทุกวัน (6) จัดทำทะเบียนสุนัขประจำอาคาร (7) ปรับปรุงสภาพภูมิ
ทัศน์บริเวณโดยรอบอาคาร และ (8) พ่นยากำจัดปรสิตภายนอก และ อื่น ๆ

1.3.3 บุคลากรด้านธุรการ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านธุรการจำนวน 1 คน โดยมีภารกิจ คือ (1) จัดทำทะเบียนสุนัขภายในศูนย์พิทักษ์ฯ (2) บันทึก/รายงานการปฏิบัติงานให้ผู้บริหารทราบ เดือนละ 1 ครั้ง (3) จัดเก็บข้อมูลสุนัข เข้า - จำหน่ายสุนัขภายในศูนย์พิทักษ์ฯ

1.4 การประสานงานระหว่างศูนย์พิทักษ์สุนัขจรจัดคลองสิบสอง

การปฏิบัติงานเทศบาลนครรังสิต จะมีการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อทำให้งานที่ปฏิบัติมีความครอบคลุมรอบด้านในทุก ๆ มิติ ลดความขัดแย้ง ลดขั้นตอน วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเดียวกัน

1.4.1 หน่วยงานรัฐ ได้แก่ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด/อำเภอ รพ.ประชาธิปัตย์

1.4.2 หน่วยงานเอกชน ได้แก่ รพ.สัตว์ทองหล่อ มูลนิธิเพื่อสุนัขในซอย มูลนิธิปันใจให้แมวจร มูลนิธิเดอะโอปไทยแลนด์

1.4.3 ภาคประชาชน ได้แก่ ชมรม และกลุ่มรักสัตว์

1.5 การรายงานผลของศูนย์พิทักษ์สุนัขจรจัดคลองสิบสอง

1.5.1 การจัดเก็บข้อมูลการปฏิบัติงาน (วัน สัปดาห์ เดือน ปี)

1.5.2 การจัดเก็บข้อมูลเชิงสถิติ (วัน สัปดาห์ เดือน ปี)

1.5.3 การบริหารงบประมาณค่าใช้จ่ายโครงการ (วัน สัปดาห์ เดือน ปี)

1.5.4 การจัดสรรงบประมาณ

1.5.5 การรายงานปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะการปฏิบัติงานของศูนย์พิทักษ์ฯ

1.5.6 การนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.6 ปัญหาหรือผลกระทบ จากการจัดตั้งศูนย์พิทักษ์สุนัขจรจัดคลองสิบสอง (ผู้ให้ข้อมูลคือชาวบ้านในพื้นที่ข้างเคียงศูนย์พิทักษ์สุนัขจรจัดคลองสิบสอง จำนวน 5 หลังคาเรือน หลังคาเรือนละ 1 คน (ภายในรัศมี 2 กิโลเมตร จากศูนย์พิทักษ์สุนัขจรจัดคลองสิบสอง))

ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ผู้ที่อยู่อาศัยมีความเคยชินกับศูนย์พิทักษ์สุนัขจรจัดคลองสิบสอง ไม่มีเสียงดังหรือกลิ่นรบกวนหรือน้ำเสีย ซึ่งเคยมีสุนัขหลุดออกจากศูนย์พิทักษ์สุนัขจรจัดคลองสิบสองเมื่อนานมาแล้ว โดยรวมส่วนใหญ่จะไม่ได้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแต่อย่างใด

1.7 แบบสังเกตเรื่อง การบริหารจัดการศูนย์พิทักษ์สุนัขจรจัดคลองสิบสอง (โดยใช้ ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติที่ดีสำหรับสถานสงเคราะห์สัตว์ จาก คู่มือแนวทางการบริหารจัดการสถานสงเคราะห์สัตว์ หน้าที่ 32 - 37) จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2562)

1.7.1 องค์ประกอบของสถานสงเคราะห์สัตว์

1) สถานที่ตั้ง มีความเหมาะสม มาก โดยตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงสัตว์ มีการคมนาคมสะดวก มีระบบสาธารณูปโภคเพียงพอ น้ำท่วมไม่ถึง มีแหล่งน้ำสะอาดเพียงพอต่อการเลี้ยงสัตว์อยู่ห่างไกลจากชุมชนและแหล่งน้ำสาธารณะ อย่างน้อย 400 เมตรสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย

2) ผังและลักษณะสถานสงเคราะห์สัตว์ มีความเหมาะสม มาก โดยมีพื้นที่เพียงพอและเหมาะสมกับขนาดและจำนวนโรงเรือนที่มีภายในสถานสงเคราะห์สัตว์ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและสุขภาพสัตว์ มีการระบายอากาศที่ดี มีการวางผังที่เอื้อต่อการปฏิบัติอย่างถูกสุขลักษณะและแยกพื้นที่ปฏิบัติงานเป็นสัดส่วน มีรั้วแข็งแรงสามารถป้องกันสัตว์ผ่านเข้า - ออกได้ดี

3) โรงเรือน มีความเหมาะสม ปานกลาง โรงเรือนต้องมีขนาดที่เหมาะสมกับจำนวนสัตว์ที่เลี้ยงซึ่งสัตว์มีอิสระในการเคลื่อนไหวเป็นบางโรงเรือนเนื่องจากโรงเรือนแต่ละโรงเรือนมีการแบ่งการใช้ตามสัดส่วนที่กำหนดไว้ โรงเรือนมีการชำรุดบ้างอยู่ระหว่างปรับปรุงเนื่องอยู่ระหว่างการจัดต้องงบประมาณ

4) คอกหรือกรง มีความเหมาะสม ปานกลาง มีโครงสร้างแข็งแรงป้องกันสัตว์หนีออกได้มีช่องว่างให้สัตว์มองเห็นภายนอก มีความสะอาดและแห้ง

1.7.2 อาหารสัตว์ และน้ำ

1) อาหารสำหรับสัตว์ มีความเหมาะสม มาก โดยภาชนะให้อาหารสัตว์มีความสะอาดและเพียงพอ มีสถานที่เก็บอาหารสัตว์แยกเป็นสัดส่วน สัตว์ทุกตัวสามารถเข้าถึงอาหารได้อย่างเพียงพอ

2) น้ำ มีความเหมาะสม มาก น้ำที่ใส่เลี้ยงสัตว์มีสะอาด ไม่มีสิ่งเจือปน และมีการป้องกันการปนเปื้อน สัตว์ทุกตัวสามารถเข้าถึงน้ำดื่มได้อย่างเพียงพอ

1.7.3 การจัดการสถานสงเคราะห์

1) สัตว์ มีความเหมาะสม ปานกลาง โดยมีจำนวนสัตว์เหมาะสมที่จะสามารถดูแลและจัดสวัสดิภาพสัตว์ได้เพียงพอและทั่วถึง

2) บุคลากร มีความเหมาะสม มาก โดยมีจำนวนบุคลากรเพียงพอและเหมาะสม มีสุขอนามัยส่วนบุคคลที่ดี

3) การทำความสะอาดและบำรุงรักษา มีความเหมาะสม ปานกลาง โดยโรงเรือนและอุปกรณ์ มีความสะอาด ถูกสุขลักษณะอยู่ในสภาพพร้อมใช้งานอยู่เสมอ

1.7.4 การดูแลสุขภาพของสัตว์ และสวัสดิการสัตว์ และสิ่งแวดล้อม

1) การดูแลสุขภาพของสัตว์ มีความเหมาะสม มาก โดยสามารถระบุแหล่งที่มาของสัตว์ มีการกักโรคและมีการตรวจสอบสุขภาพสัตว์ที่เข้าใหม่ทุกตัว อย่างน้อย 14 วัน มีการตรวจ การสังเกตอาการสัตว์ป่วย และพฤติกรรมของสัตว์ทุกตัวอย่างสม่ำเสมอ มีโปรแกรมการให้วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าและวัคซีนอื่น ๆ ที่จำเป็น มีการแยกสัตว์ป่วยออก เพื่อทำการรักษาภายใต้คำแนะนำของสัตวแพทย์

2) สวัสดิการสัตว์ มีความเหมาะสม ปานกลาง โดยมีการดูแลและตรวจติดตามสัตว์ทุกตัวให้มีความเป็นอยู่ตามหลักสวัสดิภาพสัตว์

3) สิ่งแวดล้อม มีความเหมาะสม มาก โดยมีการจัดการซากสัตว์ที่เหมาะสม โดยใช้วิธีการฝัง มีพื้นที่เพียงพออยู่ในบริเวณน้ำท่วมไม่ถึงและห่างจากแหล่งน้ำ มูลสัตว์ สิ่งปฏิกูล น้ำทิ้ง บำบัดโดยวิธีที่เหมาะสมไม่ก่อให้เกิดกลิ่นหรือก่อให้เกิดความรำคาญต่อผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ใกล้เคียง ปลุกต้นไม้ สำหรับให้ร่มเงา ดูดซับเสียง และป้องกันแสงสว่างจากภายนอกในเวลากลางคืน

1.7.5 การบันทึกข้อมูล และแผนฉุกเฉิน

1) การบันทึกข้อมูล มีความเหมาะสม มาก โดยมีระบบการบันทึกและเก็บบันทึกข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ ข้อมูลทะเบียนประวัติสัตว์ เช่น ชื่อ แหล่งที่มาของสัตว์ วันที่เข้าและออก ชนิดสัตว์ อายุ เพศ สี และตำหนิ ประวัติการรักษา

2) แผนฉุกเฉิน มีความเหมาะสม ปานกลาง โดยมีถึงดับเพลิงเคลื่อนที่วางไว้ในตำแหน่งที่เหมาะสมกับการใช้งาน

2. มาตรการการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดของเทศบาลนครรังสิต

2.1 มาตรการควบคุมและกำจัด

2.1.1 เหตุเดือดร้อนรำคาญ ได้แก่ ดูกัด นำโรคพิษสุนัขบ้าเข้าสู่ศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง ในส่วนที่เป็นปัญหาแต่บางส่วนที่อยู่กับชุมชนได้จะเป็นเจ้าถิ่นป้องกันสุนัขเคลื่อนย้ายเข้ามา โดยการฉีดวัคซีน ทำหมัน ลดการแพร่พันธุ์

2.2.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

- 1) พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ.2535 (กรณีเป็นโรคพิษสุนัขบ้า)
- 2) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2550)
- 3) เทศบัญญัติเทศบาลนครรังสิต เรื่อง การควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์ พ.ศ.2556 (กรณีไม่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าเข้าสู่ศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง)
- 4) พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ดูแลระยะสั้นและยาว

2.2 มาตรการรณรงค์ป้องกัน

- 2.2.1 ประชาสัมพันธ์เลี้ยงสุนัขอย่างรับผิดชอบ
- 2.2.2 อบรมให้ความรู้ประชาชน
- 2.2.3 สำรวจและขึ้นทะเบียนสุนัข
- 2.2.4 รณรงค์ฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า
- 2.2.5 รณรงค์ควบคุมจำนวนประชากรสุนัข (ทำหมัน)

2.3 ศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสองฯ กับการจัดการปัญหาสุนัขจรจัด

ได้ในระดับที่ไม่สร้างความเดือดร้อนอย่างรุนแรงของประชาชนในชุมชน กล่าวคือ มีสถานที่รองรับสุนัขที่ไปสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน ตลอดจนการนำสุนัขเข้าสู่ศูนย์พึ่งพิงฯ ดูแลเป็นไปตามกฎหมายกำหนดโดยเทศบาลนครรังสิตได้แบ่งเป็น 3 ระยะดังนี้

2.3.1 ต้นน้ำ ประกอบด้วย

- 1) ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนที่เลี้ยงสุนัขและประชาชนที่คิดจะเลี้ยงสุนัขให้เลี้ยงสุนัขอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม
- 2) ประชาชนที่เลี้ยงสุนัขต้องมีการจดทะเบียนสุนัขตามเทศบัญญัติเทศบาลนครรังสิต เรื่อง การควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์ พ.ศ. 2556
- 3) การให้ความรู้ประชาชนในการเลี้ยงและการดูแลสุนัขอย่างถูกต้อง
- 4) การเปิดคลินิกสัตว์แพทย์ บริการให้คำปรึกษาคำแนะนำสำหรับประชาชนที่เลี้ยงสุนัขอย่างถูกต้อง

2.3.2 กลางน้ำ คือการควบคุมสุนัขในที่สาธารณะ

2.3.3 ปลายน้ำ ประกอบด้วย

- 1) สัตว์ไม่มีเจ้าของส่วนหนึ่งที่อยู่ในชุมชน
- 2) สัตว์จรจัดเพื่อดำรงชีวิตโดยการเคลื่อนย้ายหาแหล่งอาหารหรือแหล่งความปลอดภัยตามวิถีธรรมชาติจาก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้างเคียงซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก
- 3) การดูแลสุนัขในศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง ที่มีสภาพความเป็นกรดสูงโดยการดูแลและเลี้ยงดูสุนัขจัดภายในอาคารโรงเรือนควบคู่ไปด้วย

3. การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และเอกชนในการมีส่วนร่วมต่อการจัดการศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง ของเทศบาลนครรังสิต

3.1 ด้านอำนาจหน้าที่ กฎหมาย หรือกฎระเบียบ

การทำงานที่มีการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม โดยประกอบด้วย

3.1.1 ประชาชนในชุมชนกับความร่วมมือทั้งเศษอาหารอย่างเหมาะสมเพื่อไม่ให้มีแหล่งอาหาร ซึ่งจะทำให้ไม่มีสุนัขจรจัดภายในชุมชน

3.1.2 พื้นที่ต่าง ๆ ในชุมชนยังเป็นแหล่งมีเศษอาหารที่สำคัญให้กับสุนัขจรจัดได้ดำรงชีวิตอยู่ ได้แก่ วัด โรงเรียน ตลาด

3.1.3 การจัดการปัญหาสุนัขจรจัดต้องอาศัยความร่วมมือจาก องค์ปกครองส่วนท้องถิ่น ข้างเคียง

3.1.4 การสร้างจิตสำนึกและหน้าที่ความรับผิดชอบที่จะให้เจ้าของสัตว์เลี้ยงในการที่จะต้องนำสัตว์มาขึ้นทะเบียน

3.1.5 อำนาจในการที่จะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถมีศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัด เหมือนอย่างเทศบาลนครรังสิตไม่ได้ เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งมีข้อจำกัดด้านศักยภาพและความพร้อมที่แตกต่างกัน แต่สามารถขอความร่วมมือได้ ปัจจุบันบันทึกข้อตกลง (MOU) การทำความตกลงร่วมมือกันจัดทำบริการสาธารณะในการดำเนินการศูนย์พักพิงสุนัขและแมวจรจัดจังหวัดปทุมธานี เพื่อแก้ปัญหาการระบาดของโรคพิษสุนัขบ้า การสงเคราะห์และจัดการสวัสดิภาพสัตว์ของจังหวัดปทุมธานีบริการสาธารณะของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ จังหวัดปทุมธานี องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดปทุมธานี สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปทุมธานี สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดปทุมธานี เทศบาลนครรังสิต อำเภอนองเสือ เทศบาลตำบลหนองสามวังและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีโดยจังหวัดปทุมธานี องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี

3.2 ด้านการยอมรับจากประชาชนหรือการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ในการดำเนินการศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง ของเทศบาลนครรังสิต แบ่งเป็น ดินน้ำ ปลายน้ำ และเครือข่าย

3.2.1 ดินน้ำ การยอมรับของประชาชนในการจัดกิจกรรมจดทะเบียนสัตว์ และการเลี้ยงสัตว์จะต้องควบคุมประชากรสัตว์ โดยเฉพาะการทำหมันสัตว์ของประชาชนผู้เลี้ยง เนื่องจากค่าใช้จ่ายสูงและกระทบกับค่าครองชีพของตนเองและครอบครัว เพราะเจ้าของสัตว์ส่วนใหญ่มีรายได้ฐานะปานกลางถึงรายได้น้อย

3.2.2 กลางน้ำ การจับสัตว์ที่ไปสร้างความเดือดร้อน ประชาชนที่เป็นผู้ให้อาหารอยู่ไม่ยากให้สัตว์ถูกจับไปหรือจับไปแล้วมาขอรับคืน

3.2.3 ปลายน้ำ ประชาชนอาจไม่ยอมรับที่จะให้สุนัขจรจัดที่มีสภาพอ่อนแอไปอยู่ที่ศูนย์พึ่งพิงฯ เนื่องจากกลัวโดนสุนัขจรจัดที่อยู่ภายในศูนย์ฯ รังแก ดำรงชีวิตมีสภาพไม่สุขสบาย และไม่มีอิสระ

3.2.4 เครือข่าย ประกอบด้วยหน่วยราชการ องค์ปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน หน่วยงานรัฐ และประชาชน

3.3 ความร่วมมือและเครือข่ายในการดำเนินการ

3.3.1 ภาคประชาชนองค์กรประชาสังคม มูลนิธิ หรือกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในพื้นที่

1) การมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด โดยการบริจาคเงิน อาหาร ยา เวชภัณฑ์ และสิ่งของ เพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการภายในศูนย์พึ่งพิงฯ

2) การเข้าเยี่ยมชมและนำอาหารเข้าไปเลี้ยงสุนัขจรจัดภายในอาคารต่าง ๆ ของศูนย์พิทักษ์

3.3.2 ภาคเอกชน ร้านค้า สถานประกอบการ

การมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาคเอกชนในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด โดยการบริจาคเงิน อาหาร ยา เวชภัณฑ์ และสิ่งของ เพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการภายในศูนย์พิทักษ์ฯ เช่น ห้างสรรพสินค้าเทสโก้โลตัส มีการบริจาคสิ่งของและอาหารเป็นประจำของทุกปี ตลอดจนการเข้าเยี่ยมชมความเป็นอยู่ของสุนัขตลอดจนการบริหารจัดการภายในศูนย์พิทักษ์ฯ

3.3.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งอื่น

การเข้าเยี่ยมชมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อศึกษาการบริหารจัดการภายในศูนย์พิทักษ์ฯ ข้อดี ข้อเสีย ปัญหาอุปสรรคเพื่อนำไปปรับปรุงในบริบทพื้นที่ของตนเอง

3.3.4 สื่อประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์ของเทศบาลนครรังสิต ได้รับการบริจาค เช่น เงินอาหาร ยาและเวชภัณฑ์

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศูนย์พิทักษ์สุนัขจรจัดคลองสิบสอง ของเทศบาลนครรังสิต

ผลการวิจัยพบว่า ศูนย์พิทักษ์สุนัขจรจัดคลองสิบสองมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ มีการแบ่งโซนอาคารชัดเจน (กักโรค/รักษา/เลี้ยงยา) และมีสัตว์แพทย์กำกับดูแล ซึ่งสอดคล้องกับ ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2561 ที่กำหนดให้สถานสงเคราะห์สัตว์ต้องมีการจัดการด้านสุขภาพอนามัย ที่อยู่ อาหาร และน้ำ อย่างเพียงพอ ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า เทศบาลนครรังสิตได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการจากเดิมที่มักเน้นการ "กักขัง" มาเป็นการ "จัดสวัสดิภาพ" ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พลอยกาญจน์ ธนวิธรรม (2556) ที่เสนอว่า การออกแบบศูนย์พิทักษ์ฯ ต้องคำนึงถึงพฤติกรรมสุนัขและการระบายอากาศที่ดี เพื่อลดความเครียดของสัตว์

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังพบความแตกต่างจากงานวิจัยของ ศรีณยู ภักดิ์วงษ์ (2560) ที่เคยศึกษาไว้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ส่วนใหญ่มักขาดความพร้อมด้านงบประมาณและสถานที่ แต่ในกรณีของเทศบาลนครรังสิต กลับสามารถบริหารจัดการได้ดีเนื่องจากมีความพร้อมของงบประมาณเทศบาลฯ และมีการใช้พื้นที่ขนาดใหญ่ (49 ไร่) ที่ห่างไกลชุมชน ทำให้ลดปัญหาข้อร้องเรียนเรื่องเสียงและกลิ่นได้ดีกว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กทั่วไป

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษามาตรการการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดของเทศบาลนครรังสิต

ผลการวิจัยพบว่า เทศบาลนครรังสิตใช้มาตรการจัดการแบบผสมผสาน ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการจับสุนัขเข้าศูนย์ฯ (ปลายน้ำ) เพียงอย่างเดียว แต่ให้ความสำคัญกับมาตรการ "ต้นน้ำ" คือการรณรงค์จดทะเบียนสัตว์เลี้ยงและการเลี้ยงอย่างรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ จิรัฐติการ ชุนแขวง (2557) ที่ระบุว่า การจัดการสุนัขในกรุงเทพฯ ที่ไม่ประสบความสำเร็จในอดีต เกิดจากการขาดมาตรการจดทะเบียนสัตว์เลี้ยงและการควบคุมที่ต้นทาง ทำให้สุนัขถูกปล่อยทิ้งเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

นอกจากนี้ การที่เทศบาลใช้นโยบายคัดกรองสุนัข โดยนำเฉพาะสุนัขที่ดุร้ายหรือป่วยเข้าศูนย์ฯ ส่วนสุนัขชุมชนที่นิสัยดีให้ทำหมันและอยู่ในพื้นที่เดิม (Community Dog) ถือเป็นการปฏิบัติตามแนวทางของ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ที่เน้นการฉีดวัคซีนและคุมกำเนิด มากกว่าการกำจัดให้หมดไป (Set Zero) ซึ่งเป็นวิธีที่ได้รับการยอมรับตามหลักสากลและหลักมนุษยธรรมมากกว่า

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และเอกชนในการมีส่วนร่วมต่อการจัดการศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดคลองสิบสอง ของเทศบาลนครรังสิต

ด้านการมีส่วนร่วม โมเดลเครือข่ายความร่วมมือ (MOU) และช่องว่างของการสื่อสาร จุดเด่นที่สุดที่พบจากการวิจัยคือ การทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ร่วมกับจังหวัดปทุมธานีและท้องถิ่นข้างเคียง ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างที่สำคัญ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ยศนันท์ ปานาภรณ์ (2562) ที่พบว่าปัญหาสุนัขจรจัดมีความซับซ้อนเกินกว่าหน่วยงานเดียวจะรับผิดชอบได้ การที่เทศบาลนครรังสิตดึงภาคเอกชน (เช่น ห้างสรรพสินค้า, มูลนิธิ) เข้ามาสนับสนุนอาหารและเวชภัณฑ์ เป็นการนำแนวคิด "ประชารัฐ" มาใช้ลดภาระงบประมาณภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม ในมิติด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ผลการวิจัยยังพบอุปสรรคเรื่อง "ทัศนคติ" ของผู้ให้อาหารสุนัขบางกลุ่ม ที่ยังมองว่าการนำสุนัขไปศูนย์พักพิงคือการทำร้ายสัตว์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทนายวีร ช่างบรรจง (2562) ที่พบว่าการจัดการสุนัขจรจัดต้องอาศัยหลักเมตตาธรรมและการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ หากขาดการสื่อสารที่ดี ประชาชนจะไม่ให้ความร่วมมือในการจับสัตว์ ซึ่งสะท้อนว่าเทศบาลจำเป็นต้องเร่งประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ของ "อาคารนวัตกรรม" และมาตรฐานการดูแลภายในศูนย์ฯ ให้สาธารณชนรับรู้มากขึ้น เพื่อเปลี่ยนความหวาดระแวงเป็นความไว้วางใจ

ความสำเร็จในการบริหารจัดการศูนย์พึ่งพิงสุนัขจรจัดและมาตรการแก้ไขปัญหานี้ของเทศบาลนครรังสิตไม่ได้เกิดจากการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐเพียงลำพัง แต่เกิดจากการบูรณาการความร่วมมือข้ามเขตพื้นที่ (Cross-boundary Management) ผ่านการทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ร่วมกับหน่วยงานระดับจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นข้างเคียง ตลอดจนการเปิดรับการสนับสนุนทรัพยากรจากภาคเอกชน มูลนิธิ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสุนัขชุมชน

สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) ของ ไพทีย์ส มาลา (2556) ที่ได้อธิบายไว้ว่า การบริหารงานภาครัฐในยุคปัจจุบันต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบจากการรวมศูนย์อำนาจหรือการทำงานแบบแยกส่วน มาสู่การพึ่งพาอาศัยกันในรูปแบบของ "เครือข่าย (Network)" โดยเน้นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม (Public-Private-Civil Society Partnership)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 มาตรการอุดหนุนการทำหมัน จากผลการวิจัยพบว่าค่าใช้จ่ายในการทำหมันเป็นอุปสรรคของผู้มีรายได้น้อย เทศบาลควรขยายความร่วมมือกับคลินิกเอกชนในพื้นที่ เพื่อจัดทำคูปองส่วนลดหรือบริการทำหมันฟรีเชิงรุกในชุมชนแออัด เพื่อตัดวงจรการเกิดของลูกสุนัขจรจัดหน้าใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 โครงการ "อาสาปศุสัตว์ในชุมชน" สร้างเครือข่ายอาสาสมัครในชุมชน ทำหน้าที่ แจ่งข่าวและช่วยคัดกรองสุนัขในพื้นที่ เพื่อลดภาระเจ้าหน้าที่และลดแรงต้านจากชาวบ้าน เพราะอาสาสมัครคือคนในพื้นที่ที่ชาวบ้านไว้วางใจ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 การอบรมจิตวิทยาการสื่อสารแก่เจ้าหน้าที่ชุดจับสัตว์ เพื่อลดแรงต้านจากกลุ่มผู้ให้อาหารสัตว์ (Feeding Group) ในชุมชน เจ้าหน้าที่ควรได้รับทักษะการเจรจาต่อรองและการสื่อสารเชิงบวก เพื่อเปลี่ยนความขัดแย้งให้เป็นการร่วมมือในการนำสุนัขมาทำหมันและฉีดวัคซีนแทนการจับกุมเพียงอย่างเดียว

2.2 การผลักดันเทศบาลัญญัติงบประมาณอุดหนุนการทำหมันร่วมกับคลินิกเอกชน เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการทำหมันเป็นอุปสรรคสำคัญ เทศบาลควรมีนโยบาย "คู่มือทำหมัน" (Sterilization Voucher) ที่ประชาชนสามารถนำสิทธิไปรับบริการที่คลินิกเอกชนที่เข้าร่วมโครงการได้ทันที โดยไม่ต้องรอรอบการออกหน่วยของเทศบาล

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 การศึกษาทัศนคติและการยอมรับของชุมชนในวงกว้าง

3.2 งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพในกลุ่มตัวอย่างจำกัด การวิจัยครั้งต่อไปควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Survey Research) สํารวจทัศนคติของประชาชนในเขตเทศบาลนครรังสิตที่มีต่อการจัดการปัญหาสุนัขจรจัด เพื่อให้ได้ข้อมูลสถิติที่เป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมด นำไปสํารวจออกแบบนโยบายที่ตรงใจประชาชน

3.3 การศึกษาเปรียบเทียบโมเดลการจัดการระหว่างเมือง ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบการบริหารจัดการศูนย์
พึ่งพิงฯ ระหว่างเทศบาลนครลี้ดกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น (เช่น กรุงเทพมหานคร หรือ เมืองพัทยา) เพื่อ
ค้นหาแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practices) ที่เหมาะสมกับบริบทเมืองที่แตกต่างกัน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดผังสี่มิติเดล แสดงกระบวนการจัดการศูนย์การจัดแบบบูรณาการ 3 ระยะ (ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ)
 ควบคู่กับการใช้นวัตกรรมโรงเรียนและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือแบบประชารัฐ
ที่มา: ปฐมวุฒิ วงศ์น้อย และคณะ (ภาพจากการศึกษาการค้นคว้าอิสระ, 2569)

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงกรอบแนวคิด “รังสิตโมเดล” (Rangsit Model) ซึ่งเป็นรูปแบบนวัตกรรมการบริหารจัดการศูนย์ฯ อย่างยั่งยืนของเทศบาลนครรังสิต โดยมุ่งเน้นการบูรณาการกระบวนการทำงานที่ครอบคลุมทั้งระบบ (Systematic Approach) ภายใต้หลักสวัสดิภาพสัตว์และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โมเดลดังกล่าวประกอบด้วยมาตรการหลัก 3 ระยะ ได้แก่

มาตรการระยะต้นน้ำ (Upstream - Prevention): มุ่งเน้นการป้องกันปัญหาที่ต้นเหตุ ผ่านการปลูกฝังจิตสำนึกและความรับผิดชอบให้แก่เจ้าของสัตว์เลี้ยง ควบคู่กับการบังคับใช้เทศบัญญัติในการจดทะเบียนประวัติสัตว์เลี้ยง เพื่อป้องกันการทอดทิ้ง

มาตรการระยะกลางน้ำ (Midstream - Control): มุ่งเน้นการควบคุมประชากรสุนัขในพื้นที่ ผ่านการลงพื้นที่ปฏิบัติการเชิงรุกเพื่อฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าและทำหมันสุนัขชุมชนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สุนัขสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างปลอดภัย

มาตรการระยะปลายน้ำ (Downstream - Welfare): มุ่งเน้นการคัดกรองเฉพาะสุนัขที่มีพฤติกรรมดุร้ายหรือเจ็บป่วย เข้าสู่ระบบการอภิบาล ณ ศูนย์พิทักษ์สุนัขจรจัดคลองสิบสอง ซึ่งมีระบบกักกันโรคและกระบวนการรักษาที่ได้มาตรฐาน

นอกจากนี้ โมเดลดังกล่าวยังขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมที่สำคัญ 2 มิติ ได้แก่ นวัตกรรมเชิงกายภาพ (Physical Innovation) คือ การออกแบบ "โรงเรือนนวัตกรรม" บนพื้นที่ 49 ไร่ ที่จัดสภาพแวดล้อมให้สุนัขได้ออกกำลังกายและทำความสะอาดร่างกายขณะว่ายน้ำไปกินอาหาร และ นวัตกรรมเชิงโครงสร้างการบริหาร (Managerial Innovation) คือ การใช้กลไก "พลังความร่วมมือแบบประชารัฐ" ผ่านการทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นข้างเคียง ภาคเอกชน และมูลนิธิ เพื่อบูรณาการทรัพยากรและแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดข้ามเขตพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2562). *คู่มือแนวทาง การบริหารจัดการสถานสงเคราะห์สัตว์*. สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2565, จาก <https://www.dla.go.th/land/ebook.do?cmd=form2&tokenId=sv8b60k70x8d9h8n62ko4921klulmmrhp5y463637vltf5>
- จิรัฐติการ ขุนแขวง. (2557). *การจัดการสุนัขของกรุงเทพมหานคร*. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการสาธารณะ สำหรับนักบริหาร, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทยาวิรุ ช่างบรรจง. (2562). *กระบวนการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัดตามหลัก พุทธสันติวิธี: ศึกษากรณี วัดโตนด อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. ดุษฎีนิพนธ์สาขาวิชาสันติศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไททัศน์ มาลา. (2556). *การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG): แนวคิดและการประยุกต์ใช้ในการจัดการปกครองท้องถิ่น*. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 8(1), 179-194. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/var/article/view/146949>
- พลอยกาญจน์ ธนวิธรรม. (2556). *ศูนย์ส่งเสริมการอุปการะสุนัขจรจัด กรุงเทพมหานคร*. ภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยศนันท์ ปานาภรณ์. (2562). *มาตรการทางกฎหมายในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดในประเทศไทย: ศึกษากรณีบทบาทของเจ้าของสุนัข ผู้ประกอบกิจการเพื่อจำหน่ายสุนัข และหน่วยงานรัฐ*. นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศรีณยุ ลักติวงศ์. (2560). *องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการแก้ปัญหาสุนัขจรจัดกรณีศึกษาจังหวัดปทุมธานี*. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.